

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

*Anexa nr. 5
la Hotărârea Consiliului INJ
nr. 12/1 din 13 octombrie 2023*

CURRICULUM

la disciplina

„DEZVOLTAREA ABILITĂȚILOR DE ELABORARE A ACTELOR PROCEDURALE”
(candidați la funcția de judecător)

AUTORI:

Petru Balan,
avocat, magistru în drept,
formator INJ

Oxana Robu,
judecător, Curtea de Apel Chișinău,
formator INJ

Eleonora Badan-Melnic,
judecător, Judecătoria Chișinău,
formator INJ

Alexandru Negru
judecător, Judecătoria Chișinău,
magistru în drept, formator INJ

AVIZAT

Director interimar al INJ
Ecaterina POPA

CHIȘINĂU, 2023

I. INTRODUCERE

Cursul de instruire „Dezvoltarea abilităților de elaborare a actelor procedurale” este un modul introductiv menit să îmbunătățească abilitățile audienților Institutului Național al Justiției de motivare a actelor judecătorești de dispoziție. Cursul este predat în Semestrul I de instruire pentru candidații la funcții de judecător.

Obiectivele de bază ale disciplinei mai sus-menționate constau în activități de analiză a hotărârilor judecătorești din diferite domenii, inclusiv și hotărâri judecătorești din alte țări și hotărâri a Curții Europene a Drepturilor Omului; întocmire a unor proiecte de hotărâri/sențințe prin utilizarea instrumentelor practice și teoretice obținute la ore și analiza acestor proiecte; activități de analizare și discutare a unor soluții controversate, deja pronunțate în cauze civile reale, alte activități practice etc.

Cursul de instruire „Dezvoltarea abilităților de elaborare a actelor procedurale” are drept scopuri:

- a) formarea și dezvoltarea deprinderilor practice și abilităților necesare judecătorului pentru o bună motivare și scriere a actelor judecătorești,
- b) fundamentarea teoretico-practică și înțelegerea esenței procedurii logico-juridic de motivare a hotărârilor judecătorești în materia penală,
- c) conștientizarea importanței identificării și respectării unor reguli comune în procesul de motivare a hotărârilor judecătorești în materie penală,
- d) scoaterea în evidență, a impactului pe care o hotărâre clar motivată îl poate avea asupra arbitrariului, precum și a rolului unei astfel de hotărâri în protejarea drepturilor subiective și intereselor legitime,
- e) identificarea unor repere la care să răspundă o hotărâre motivată, stabilirea unor linii directoare a unei hotărâri motivate de calitate, stabilirea legăturilor dintre acestea și principiile fundamentale ale procesului penal cum ar fi: legalitatea, prezumția de nevinovăție, egalitatea în fața legii și a autorităților, respectul drepturilor, libertăților și demnității umane, inviolabilitățile determinate de viața privată, dreptul la apărare, publicitatea ședinței de judecată, accesul liber la justiție, termenul rezonabil al procesului, dreptul la neincriminare, non bis in idem, contradictorialitatea, libera apreciere a probelor, oficialitatea procesului penal, etc.,
- f) identificarea factorilor care sunt în măsură să influențeze calitatea motivării hotărârilor judecătorești, influența timpului și fenomenului de ”gestiune a cauzelor” asupra calității hotărârilor judecătorești în materia penală, influența considerațiilor de ordin social, economic și etic asupra calității hotărârilor judecătorești în materie penală, influența rolului jucat de judecător (activ sau pasiv) asupra calității hotărârilor judecătorești în materie penală,
- g) identificarea unor criterii care ar permite distingerea particularităților de motivare a hotărârilor judecătorești emise de instanțele de judecată din cadrul diferitor ramuri de jurisdicție a sistemului național de justiție (prima instanță, instanța de apel, instanța de recurs),
- h) distingerea existenței unei eventuale legături dintre limitele judecării cauzei și particularitățile de motivare a hotărârii judecătorești în materie penală.

Elaborarea actelor procedurale în practica judiciară presupune întocmirea lor în strictă conformitate cu prevederile legale, or, procedurile judiciare trebuie să fie pe cât posibil de simple, pe atât de detaliate, acestea fiind un garant al respectării legalității și echității.

Adaptarea justiției la forme speciale și riguroase, este o modalitate menită să asigure actelor judecătorești de dispoziție o valoare și o forță care permite justițiabililor să le accepte cu încredere, iar statului îi oferă posibilitatea de a le impune ca inatacabile. Rigoarea motivării actelor procesuale de dispoziție este o astfel de formă procedurală, care alături de altele, au menirea de a conferi justițiabililor garanția unei înalte imparțialități și a veridicității.

Cea mai grea și mai responsabilă misiune a sistemului de justiție este să obțină acceptarea actelor judecătorești de dispoziție de către societate. Acceptarea nu urmează a fi înțeleasă ca

emiterea unor acte pe placul justițiabililor sau a societății. Acceptarea trebuie înțeleasă ca pe convingerea justițiabilului vizat și a societății, (prin motivarea actului), că într-un caz concret a fost aplicat în mod nepărtinitor dreptul care era în vigoare .

Modalitățile de întocmire a actelor procedurale este în continuă dezvoltare, evoluția acestora fiind condiționată de modificarea practicii judiciare și de urmărirea penală și, respectiv, de modificarea cadrului legal care reglementează criteriile exhaustive care trebuie să le conțină un act procedural.

Deși, la nivel editorial, în scopul uniformizării practicii de întocmire a actelor procedurale sunt elaborate mai multe ghiduri, culegeri de modele de acte procedurale, suporturi de curs pentru judecători, procurori și alți participanți la realizarea justiției, totuși persistă unele lacune care afectează calitatea actului de justiție în cele din urmă.

Curriculumul cuprinde unități tematice care prevăd formarea abilităților de creare, argumentare și redactare a actelor procedurale, iar desfășurarea orelor de curs și a celor practice se va baza pe lucrul cu texte concrete și va urmări rezolvarea unor sarcini ce țin de aplicarea legislației procesual penale și a practicii uniforme a Curții Europene a Drepturilor Omului și, respectiv, identificarea erorilor și curențelor procesuale și mecanismele de înlăturare a acestora.

II. COMPETENȚE

Prin studiul disciplinei, audientul va obține următoarele competențe:

- Cunoașterea cadrului legal care reglementează principiile preeminente la întocmirea actelor procedurale;
- Dezvoltarea abilităților practice de redactare, motivare a actelor judecătorești care se emit în varii situații, precum și utilizarea corectă a jurisprudenței CEDO în motivarea lor;
- Identificarea chestiunilor și întrebărilor esențiale ale cauzei la care urmează să se dea un răspuns în motivare;
- Aplicarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în motivarea hotărârilor judecătorești;
- Aplicarea adecvată a tehnicilor de redactare specifice diferitelor categorii de texte juridice.
- Structurarea conținutului actelor judecătorești adoptate la diverse etape ale procedurii judiciare;
- Ordonarea logico-juridică a motivării actelor judecătorești și argumentarea admiterii sau respingerii unor pretenții sau obiecții ale părților și participanților la proces;
- Expunerea soluției instanței de judecată în raport cu obiectul cererilor, demersurilor, pretențiilor formulate de părți și participanți la proces;
- Formarea și consolidarea unei viziuni conceptuale referitoare la întocmirea actelor de procedură.
- Înțelege modul în care, potrivit jurisprudenței CtEDO, se articulează obligația de motivare a actelor de dispoziție în funcție de "natura deciziei" și în "lumina circumstanțelor cauzei".
- Percepe legătura indisolubil între dreptul la un proces echitabil și dreptul la motivarea hotărârilor judecătorești.
- Abilitatea de a sistematiza informațiile factuale relevate de probe, la identificarea și interpretarea corectă a normei de drept aplicabile speței, în stabilirea chestiunilor care necesită o atenție specifică din perspectiva echității procesului, precum și celor care nu au un astfel de impact.

III. PRINCIPALELE OBIECTIVE

La sfârșitul modulului *Dezvoltarea abilităților de elaborare a actelor procedurale*, audientul candidat la funcția de judecător va:

- a) ști structura unui act judecătoresc de dispoziție, va putea să identifice și să analizeze împrejurările de fapt ale unei cauze;
- b) avea abilități de identificare, analiză, interpretare și aplicare a normelor de drept material și procesual în cadrul activității de motivare a hotărârilor;
- c) putea să identifice chestiunile și întrebările esențiale ale cauzei la care urmează să se dea un răspuns în motivare;
- d) putea identifica chestiuni ce țin de protecția drepturilor omului în fiecare cauză concretă;
- e) putea aplica jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în motivarea actelor judecătorești;
- f) putea să formuleze și să motiveze corect și deplin soluția judecătorească, astfel încât să ofere răspuns exhaustiv la toate chestiunile esențiale ale cauzei și întrebările pe care părțile așteaptă să fie clarificate.
- g) putea să construiască, redacteze și motiveze actele judecătorești cu utilizarea corectă a jurisprudenței CEDO în motivarea lor;
- h) cunoaște problemele care pot apărea în cursul motivării unui act judecătoresc și felul în care acestea pot fi soluționate;
- i) avea abilități de aplicare practică a drepturilor fundamentale și libertăților omului prevăzute de Constituție, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale alte acte internaționale.

IV. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Denumirea disciplinei	Formatori	Semestrul	Total ore	Ore curs	Ore practice	Evaluarea
Dezvoltarea abilităților de elaborare a actelor procedurale	Petru Balan Eleonora Badan-Melnic	I	40	6	14	Evaluare continuă a activității/ Examen final
	Oxana Robu Alexandru Negru			6	14	

V. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr. d/o	Tematica	Ore curs	Ore practice
1.	Principiile aplicabile la elaborarea actelor de procedură specifice procesului penal și civil	3	7
2.	Aspecte teoretico-practice privind argumentarea actelor judecătorești emise	3	7
3.	Actele procesuale întocmite în vederea pregătirii cauzei civile pentru dezbateri judiciare. Dezbaterile judiciare. Adoptarea hotărârii judecătorești	3	7
4.	Actele judecătorești de dispoziție ale instanței de fond în cauzele penale	3	7

TOTAL	12	28
--------------	-----------	-----------

VI. UNITĂȚI TEMATICE

Unități tematice	Strategii didactice/Resurse logistice	Sugestii pentru lucrul individual
<i>Tema 1. Principiile aplicabile la elaborarea actelor procedurale specifice procesului penal/civil</i>		
<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Noțiunea de act procedural și caracteristicile acestuia. 2. Tipurile actelor procedurale și destinația acestora. 3. Motivarea un nou drept al justițiabililor. 4. Funcțiile unui act de dispoziție motivat. 5. Caracteristicile unui act de dispoziție motivat. 6. Motivarea soluției sau găsirea soluției prin motivare. 7. Rigorile CtEDO în materia motivării hotărârilor. 8. Modul în care se articulează obligația de motivare în funcție de „natura deciziei” și în „lumina circumstanțelor cauzei”. 	<p>Prelegere interactivă (cu suport vizual); Brainstorming Proiector/laptop Flipchart Acces la internet Soft ZOOM</p>	
<i>Tema 2. Aspecte teoretico-practice privind argumentarea actelor procedurale.</i>		
<p style="text-align: center;"><i>Ore de curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Structura procesului argumentativ în actele procedurale. 2. Tehnica de identificare a problemei juridice în vederea motivării actului procesual. 3. Modalități de implementare a diferitor forme de analiză juridică în procesul de motivare a actelor de dispoziție (IRAC și CRAC). 4. Specificul argumentării și ponderea acesteia la elaborarea actelor procedurale. 5. Modul în care tehnicile de analiză juridică (raționamentul deductiv, analiza inductivă și raționamentul analogic) pot fi utilizate la motivarea actelor judecătorești. 6. Repercusiunile procesuale în cazul unui act procedural neargumentat. <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Întocmirea proiectelor de acte procedurale. 2. Identificarea carențelor procesuale admise la întocmirea actelor procedurale. 3. Exemple practice privind efectele negative 	<p>Curs – prelegere Proiector/laptop Prelegere interactivă (cu suport vizual); Brainstorming</p> <p>Seminar Studiu de acte procedurale pe cazuri concrete. Lucru în grup cu repartizarea rolurilor pentru întocmirea unor tipuri de acte procedurale. Tablă flipchart Soft ZOOM</p>	<p><i>Ore practice</i></p> <p>Întocmirea actelor procedurale.</p>

ale unei argumentări neadecvate sau insuficiente.		
Tema 3. Actele procesuale întocmite în vederea pregătirii cauzei civile pentru dezbateri judiciare. Dezbaterile judiciare. Adoptarea hotărârii judecătorești.		
<p style="text-align: center;"><i>Ore de curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Clasificarea actelor procedurale întocmite de judecător la etapa intentării procesului civil, la etapa pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, la judecarea cauzei în fond. 2. Structura actului procedural și argumentarea acestuia în dependență de categorie. 3. Modificări în actele procedurale. 4. Corectarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite. 5. Încălcări care atrag nulitatea actelor procedurale. <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Studiarea actelor procedurale (depersonalizate) preluate din practica judiciară, identificarea erorilor admise la întocmirea acestora și înlăturarea acestora. 2. Întocmirea actelor procedurale în baza unor spețe prezentate audienților. 3. Analiza actelor procedurale întocmite de audienți. 	<p>Curs – prelegere Proiector/laptop Prelegere interactivă (cu suport vizual); Brainstorming</p> <p>Seminar Studiu de caz Lucru în grup cu repartizarea rolurilor pentru interpretarea unor elemente de structură și de conținut Tablă flipchart Soft ZOOM</p>	<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <p>Analiza actelor procedurale întocmite, identificarea carențelor procesuale și remedierea lor. Întocmirea actelor procedurale de către audienți.</p>
Tema 4. Actele judecătorești de dispoziție ale instanței de fond în cauzele penale.		
<p style="text-align: center;"><i>Ore de curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Clasificarea actelor procedurale întocmite de judecător la judecarea cauzelor penale. Judecata în prima instanță. 2. Structura actului procedural și argumentarea acestuia în dependență de categorie. 3. Tehnici și procedee de motivare, utilizarea lor în vederea reținerii bazei faptice, identificării normei pertinente, interpretării și aplicării normei la caz, angajării răspunderii penale, identificarea pedepsei. 4. Modificări în actele procedurale. <p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Studiarea actelor procedurale (depersonalizate) preluate din practica judiciară, identificarea erorilor admise la întocmirea acestora și înlăturarea acestora. 2. Întocmirea actelor procedurale în baza unor spețe prezentate audienților. 3. Analiza actelor procedurale întocmite de audienți. 	<p>Seminar Lucru în grup Lucru pe texte Analiza actelor procedurale Redactarea unor acte din practica judiciară</p> <p>Soft ZOOM</p>	<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <p>Analiza actelor procedurale întocmite, identificarea carențelor procesuale și remedierea lor. Întocmirea actelor procedurale de către audienți.</p>

VII. EVALUAREA

Evaluarea continuă se va realiza prin:

- participarea audienților în cadrul orelor de curs și al celor practice;
- realizarea activităților individuale;
- elaborarea actelor procedurale.

La evaluarea activității scrise se recomandă luarea în calcul a următoarelor criterii:

- a) Cunoașterea, aplicarea și interpretarea normelor de drept material și procedural.
- b) Capacitatea de a rezuma și reda faptele.
- c) Capacitatea de a întocmi actele procedurale structurat și clar, în conformitate cu dreptul procedural național.
- d) Corectitudinea raționamentului formulat în actul de dispoziție judecătorească și a motivării propuse.
- e) Aplicarea dreptului internațional și a normelor drepturilor omului.
- f) Veridicitatea și logica motivării.
- g) Limbajul și stilul de redare.

Evaluarea finală se va realiza prin examen final.

VIII. BIBLIOGRAFIE

Acte și documente internaționale:

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Roma, 04.11.1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1298 din 24.07.1997.

Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni, Avizul nr.11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind calitatea hotărârilor judecătorești, adoptat la Strasbourg la 18 decembrie 2008.

Declarația de la Bordeaux și nota explicativă aferentă întocmită în cooperare de Grupurile de Lucru ale CCJE și CCPE la Bordeaux (Franța) și adoptată oficial de CCJE ȘI CCPE la Brdo (Slovenia) la data de 18 noiembrie 2009, privind judecătorii și procurorii într-o societate democratică. <https://rm.coe.int/168074768d> consultat la 12.09.2022.

Jurisprudența CtEDO

CtEDO, Hotărâre din 19.04.1994, Van de Hurk vs Țările de Jos.

Comisia Europeană a Drepturilor Omului, cererea No 20398/92, Fouquet vs Franța, decizie de admisibilitate din 02.03.1994.

CtEDO, hotărâre din 16 decembrie 1992, Hadjianastassiou vs Grecia.

CtEDO, Hirvisaari vs Finlanda hotărâre din 27.09.2001.

CtEDO, Ruiz Torija, hotărâre din 09.12.1994.

Comisia Comisia Europeană a Drepturilor Omului, cererea No No 20664/92, Mohamed Zarouali vs Belgia decizie din 29 iunie 1994.

CtEDO, Higgins vs Franța, hotărâre din 19.02.1998.

CtEDO, Georgiadis vs Grecia, hotărâre din 29.05.1997.

CtEDO, H vs Belgia, cerere nr. 8950/80, hotărâre din 30.11.1987.

CtEDO, Zoon vs Țările de Jos hotărâre din 07.12.2000.
CtEDO, Helle vs Finlanda, Hotărâre din 19 decembrie 1997.
CtEDO, decizie de admisibilitate Papon vs Franța.
CtEDO, Taxquet vs Belgia, cerere nr. 926/05, Hotărâre din 13 ianuarie 2009.

Hotărârile Curții Constituționale (relevante tematicilor de instruire): www.coutconst.md

1. Curtea Constituțională a RM, Hotărâre nr. 7 din 16 aprilie 2015,
2. Curtea Constituțională a RM, Hotărâre nr. 10 din 10 mai 2016,
3. Curtea Constituțională a României, decizie nr. 233 din 7 aprilie 2021, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.400 alin.(1), ale art.405 alin.(2) și (3) și ale art.406 alin.(1) și (2) din Codul de procedură penală, https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2021/04/Decizie_233_2021.pdf, consultat la 10.09.2022.
4. Curtea Constituțională a României , Decizie nr. 171 emisă la 23 mai 2001 privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 63 alin. 2, art. 192 alin. 2, art. 346 alin. 2 și art. 392 alin. 4 din Codul de procedură penală,
5. Curtea Constituțională a României, Decizie nr. 778 emisă la 17.11.2015 privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.100 alin.(2) teza finală și art.103 alin.(1) teza a doua și alin.(2) teza a doua din Codul de procedură penală.
6. Hotărârea Curții Constituționale a RM nr. 18 din 22.05.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală(intima convingere a judecătorului). Consultat la 01.03.2022.

Manuale, studii și articole:

1. Modele de acte judecătorești în procesul penal pentru judecătorii de instrucție, Chișinău, 2018;
2. Hotărâri explicative în materie penală ale Plenului Curții Supreme de Justiție, Chișinău, 2018;
3. Modele de acte procedurale în procesul penal. Chișinău, 2014;
4. Zdenek Kulin, Szymon Janczarek, Jussi E. Pedersen, Roxana Rizoiu, Jan Kratchovil, Rima Azubalyte , Convenția Europeană a drepturilor Omului ca parte integrantă a metodologiei judiciare - motivarea hotărârilor. Studiu elaborat în 2016, în cadrul programului RO 24 „întărirea capacității judiciare și cooperare”, finanțat printr-un grant acordat de Norvegia în cadrul Mecanismului Financiar Norvegian 2009-2014, http://inm-lex.ro/fisiere/d_1776/CEDO%20ca%20parte%20integranta%20a%20metodologiei%20judiciare%20-%20motivarea%20hotararilor.pdf, consultat la 01.09.2022
5. E. Covalenco, T. Vîzdoagă. Deliberarea și adoptarea sentinței, în Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău 2013, ediție îngrijită de Mihai Poalelungi, Igor Dolea, Tatiana Vîzdoagă, ISBN 978-9975-53-231-0, pg. 352-377.
6. Igor Dolea, Drepturile persoanei în probatoriul penal – conceptul promovării elementului privat, Cartea Juridică, Chișinău 2009, ISBN 978-9975-9927-7-0.
7. Gheorghită Mateuț. Libertatea aprecierii probelor. Limite, Revista de Drept Penal, 2004, nr.3, p.40.
8. Dana-Maria DIACONU, Motivarea sau justificarea hotărârii judecătorești. Când trebuie motivată hotărârea judecătorească? <https://www.universuljuridic.ro/motivarea-sau-justificarea-hotararii-judecatoresti-cand-trebuie-motivata-hotararea-judecatoreasca/> consultat la 01.09.2022.

9. Ion Popa, Flagelul motivării kilometrice a hotărârii judecătorești, Revista Universul Juridic nr. 11/2019. Sau <https://www.juridice.ro/667829/flagelul-motivarii-kilometrice-a-hotararii-judecatoresti.html>, consultat la 07.09.2022.